

ozadje. Vsak načrt pa, ki se hoče izvesti, se mora prej idejno pripravljati, graditi se mora sigurno temelj. In ravno tega je manjkalo omenjeni Učit. internacionali, da se ni mogla vzdržati, in da factično sploh ni obstojala, ampak obstojal je le neki internacionalni paralelizem na racionalni podlagi s skupnim Glavnim Broom kot skupnim poštanim ekspedientom. Štirje kongresi, ki so se baje vršili od leta 1906 do leta 1912, ne izpremenene ničesar na bistvu take internacionale. Kogar veselijo, naj poseča take kongrese, da bo čutil njih dolgočasnost in brezdušnost. Tam deluje istočasno toliko nacionalnih odsekov kolikor je združenih narodov, posamezni sklepi se prevedejo na toliko in toliko jezikov ter se zopet znova v odsekin debatirajo. Koliko časa in papirja se na ta način potratijo, si moremo misliti, skupno, enodušno razpravljanje je pač sprično mnogojezičnosti nemogoče, če tudi bi se določili le trije kongresni jeziki. Kongresniki pač bridko pogrešajo tiste neposredne duševne vezi, ki jo čutimo na skupščinah enako- in sorodnojezičnih udeležnikov. Dalje manjka članom take internacionale vsak direkten stik potom skupnega glasila, ki ga nobena po uspehih stremeca organizacija ne sme pogrešati.

Na čisto drugačnem temelju pa je bila osnovana leta 1911 neka druga učiteljska internacionala, takozvana Internacionalna Pedagogična Unio! Brez hrupa so se v njej združili enakomisleči učitelji in profesorji na podlagi nevtralnega mednarodnega jezika Ido. Kot skupno glasilo jim je služil mesečnik „Idealisto“. Učiteljstvo ni bilo omejeno na posebne dežele, ampak se je raztegnilo na celo Evropo in tudi preko njenih mej. Razpravljalo se je zaenkrat le pismeno potom člankov v omenjenem listu. Volil se je tudi odbor le pismeno potom listkov, naslovljenih na uredništvo. Kot predsednik je bil n. pr. izvoljen profesor Lusana v Bielli (Italija). Septembra leta 1914. bi se moral vršiti v Luksemburgu prvi kongres združenih učiteljev. Zakaj da do tega ni prišlo, je znano. Na tem kongresu, ki bi bil obiskani od udeležnikov iz zapadne in srednje Evrope, iz Kavkaza in Finske, bi pač vladal drugi duh kakor na shodih sličnega značaja!

Predavalo in debatiralo bi se le v enem jeziku, govoriti v kakem nacionalnem, bi se smatralo po pravici za žalitev, za netaktnost; udeležniki bi se vidno naslajali ob slovniški enostavnosti ter logični preciznosti enotnega kongresnega jezika, neposredno bi čutili srčno toploto in iskrenost govornikov, kar bi brezdvomno povzdignilo medsebojno zaupanje! In kjer je zaupanje, je tudi prijateljstvo, je tudi ljubezen. In ravno teh činiteljev manjka na svetu, ker se ljudje ne poznajo, se ne morejo spoznati vsled jezikovnih raznolikosti, spričo permanentnega Babilona.

Vsaka internacionala brez enotnega jezika je le skladanje opeke brez spajajočega morta, je brezuspešen eksperiment, kakršnih je bilo že mnogo. Gotovo se more kot skupen enoten jezik določiti kak nacionalen. Jaz sem zadnji, ki bi temu nasprotoval. Toda kateremu je dati tako odliko? Pred sto leti bi veljal še edino francoski, pred petdesetimi leti poleg njega že tudi angleški, pozneje še nemški, in danes bi se pač hudo zamerili „zmagovitemu“ Italjanu, ko bi ne uvrstili tudi laščine v svetovne jezike. Na ta način pač vsled ljubosumnosti in častihlepčnosti narodov ne pridemo do enotnega jezika, ampak Babilon bo čimdalje bolj zmešan! Uvesti latinščino kot posredovalni jezik, pa priporoča le kak eksaltirani Latinec. Niti učenjaki s klasično obrazbo se je ne poslužujejo, ker predobro poznajo njeno „klasično“ nepravilnost ter njeno „klasično“ nerabljivost za moderno življenje. Ostane torej le kak moderen nevtralen jezik na izbiro. Dejanski se rabijo dandanes trije taki jeziki: Idiomi neutral, Esperanto in Ido. Podobni so si kakor bratje, med katerimi je Ido najmlajši, najspretnjši in najpodjetnejši.

Pripominjam, da moderna lingvistika ne razpredeluje jezikov v žive, mrtve in umetne, ampak v govorjene in negovorjene jezike. Govoriti o naravnih in umetnih jezikih je šolska učenost, kajti vsak jezik se je nekoč v daljni preteklosti izumil onomatopoeičnim in apriornim potom, česar se pa, kar je umevno, noben narod ne zaveda več. Za slovniški razvoj so pa rabili jeziki stotisočletja, in to se zove naravno nastalo. Kako so se jeziki razvijali, vidimo v malem primeru pri otrokih, ki često sami izumljajo nove besede za osebe, živali in druge stvari. Oni se tudi ne zmenijo za slovniška pravila, ampak posnemajo govorico, kakršno slučajno slišijo od svojcev. Ko bi bil jezik tako naraven kakor meso in kri, potem mladini ne bi bilo treba privajati se pravilni govorici, ker bi ta prišla sama od sebe. Tudi ni bogve kako protinaravno,

raznarodovati otroke oziroma ljudstva, ampak je to bolj ali manj protikulturen čin, ker raznarodovanje potratijo mnogo energije in prav često vzbujajo v otroku grdo sovraštvo do tistega naroda, ki mu je dal življenje. Ko bi ne bilo tega sovraštva, ne bi bilo toliko vpitja o narodnih krivicah. Sicer se pa dela le preveč humbuga v narodnostnih in jezikovnih vprašanjih, ker so ljudje otroci, politiki pa so često največji otroci, četudi akademično naobrazeni! Zato Nemeč z vso pravico pravi: „Doktorhut schützt vor Torheit nicht.“

Oddaljil sem se nekoliko od svojega predmeta, Učiteljske internacionale. Mi mondolinguisti se bomo ob prvi priliki zopet zbrali okoli skupnega organa, razpravljali in utemeljevali svoje ideje, podajali predloge in delali načrte. Tu in tam si otvorimo tudi kako direktno dopisovalno zvezo. Tak osebni stik poveča duševni horizont, ublaži narodni sovražizem, omogoči šele objektivno soditi druge ter povzdigne človeka v etičnem oziru. Vse te dobrine so pač vredne, da človek žrtvuje nekoliko časa učenju tega sila lahkega mednarodnega občila. Za primer lahke priučljivosti navajam dejstvo, da so preprosti delavci že po mesec dni usposobljeni, nekoliko dopisovati v rečenem jeziku.

Na ta način bodo brez hrupa in komaj opazeno rasli mednarodni stiki na nevtralni podlagi. Vsak, bodi li malega ali velikega naroda sin, mora doprinesiti enako žrtev. Krasna ideja, ki se hoče in se tudi bode prei ali slej uresničila. Vprašanje je le, li hočejo evropski narodi iti še enkrat skozi duševno noč blaznega medsebojnega klanja? Ne zabimo, da je dokazala zadnja svetovna vojna bankerot evropske inteligence, posebno tiste, ki se tako rada pobaha z humanistično akademično naobrazbo. Gimnazija je baje gojišče humanizma, v resnici pa je ravno narobe. Že v I. in II. razredu prevajajo učenci večinoma stavke iz vojne literature, pozneje pa čitajo avtorje, ki jih z mirno vestjo postavimo v vrsto modernih vojnih hujskačev. Saj je Latincu največja politična modrost: Si vis pacem, para bellum!

Da so tudi druge šole mnogo zakrivile, je res, toda omeniti je, da gre večina učencikov in profesorjev skozi — gimnazijo. Zato so tudi od te strani upravičene zahteve po temeljiti reformi srednjega šolstva. Dokler se ne omeji ali pa popolnoma ne odpravi vojni duh goječe literature, bodi li „klasične“ ali moderne, ni pričakovati ozdravljenja človeške družbe.

Kdor se iz vojne ničesar ni učil, naj hodi stara izhrojena pota, mi idealisti, pristajati mednarodnega jezika, pa bomo nadaljevali svoje delo za boljše odnose in srečnejšo bodočnost posamnih narodov. Zavest, da so filozofi, filologi in linguisti, ki so preštudirali dvajset in več jezikov, na naši strani kot zagovorniki in propagatorji nevtralnega jezika, nam daje pogum in zadoščenje, da lahko mirnim srcem poslušamo negativne in odklonilne sodbe tri- in štirijezičnih filologov, ki operirajo le s subjektivnimi mnenji. Tudi bi bilo nespametno, pričakovati iniciative glede temeljite reforme človeške družbe od ljudi, ki jim ravno sedanjí red nudi prav udobno pozicijo. Se li ne bi smejali proletarcem, ako bi ti-le pričakovali udeleževanja socializma od kapitalistov? Gotovo, zato se tudi mi, saj smo vendar zreli misliti z lastno glavo, otrešimo duševnega varuštva! Kdor zadržuje evolucijo, doživi — revolucijo. Tak je potek zgodovine!

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Okrajnim učit. društvom! Še vedno se niso odzvala vsa okrajna učit. društva na svoječasní poziv v Tovarišu, da naj vpošljejo kratko poročilo društva za leto 1919., ki naj obsega: 1. Število članov: a) pravih, b) podpornih, c) častnih. 2. Ime in bivališče predsednika. 3. Število zborovanj. Društva, ki še niso tega storila, naj sporočijo to čimprej po dopisnici na vodstvo Zaveze — Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Društvene vesti.

+ **Ljubljansko učiteljsko društvo** je imelo dne 19. aprila t. l. izredni občni zbor. Zborovanje je otvorila in deloma vodila zelo spretno tovarišica podpredsednica Vita Zupančičeva. Navzočih je do 60 članov in članic, kateri se debat o raznih predlogih spretno, resno udeležujejo, kar je znak, da se začenja učiteljsvo vedno bolj in bolj zavedati ne samo pravic kot član društva, temveč kot novi državljani demokratične države. Zbor priporoča z ozirom na vedno rastočo draginjo povišanje članarine listom na 120 K, upokoječcem jo je upravni odbor znižal na

70 K, kar je oziraje se na njih gmotni položaj le odobravati. Zelo umešno je priporočal tov. poročevalec Tratar povišanje cen listom neorganiziranim. Dolga je bila debata o perečem draginjskem vprašanju vsega drž. uslužbenstva. Učiteljsvo se izreče za solidarni nastop z vsemi drugimi drž. uradniki, event. tudi po 15. maju; vodstvo Zaveze se naprosi, da pojasnjuje vsemu učiteljsvu potek pogajanj vlade z društvom SHS nastavljenecv. Nadalje se sprejme predlog predsednika Zaveze ravnatelja Jelenca: Odboru ljublj. učit. društva se naroča, ljubljanskemu županstvu s podatki in proračunom o stanarini in ogrevu ter s številom učiteljsva naznaniti, da gre vsemu ljublj. učiteljsvu po novem zakonu stanarina in ogrev v naravnih ali denarju, kar mora plačevati mestna občina. Pravila ljublj. učit. društva so zastarela. Zbor prosi Zavezo za nova enotna pravila, sicer jih mora društvo samo spremeniti. Zaostali poviški drag. doklade k temeljni plači do 1. dec. se v kratkem nakažejo. — Pod vodstvom tov. Juvanca osnuje ljublj. učiteljsvo pevski zbor, ki bode deloval samostojno pod moralno oporo učit. društva. Društvenim predsednikom je bil izvoljen tovariš Fran Skuli. Tajnik.

+ **Učiteljsko društvo za Sv. Lenart v Sl. gor.** zboruje 6. maja t. l. v četrtek ob pol 11. uri pri Sv. Trojici v Sl. gor. Dnevni red: 1. Otvoritev zborovanja s pozdravom. 2. Slovesna izročitev častne diplome. 3. Dopisi. 4. Predavanja: tov. Mat. Perger o deleg. zborov. Zveze v Celju, č. g. župnik od Sv. Trojice o interniranju na otoku Malta. 5. Nasveti, predlogi. (Pevska vaja od 10. do pol 11. ure.) K polnoštevilni udeležbi vabi odbor.

+ **Učiteljsko društvo za Maribor in bližnje okolice** je zborovalo dne 15. aprila t. l. ter ob tej priliki praznovalo obletnico preustroja tukajšnjih šol in njih prevzema po slov. učiteljsvu. Predsednik otvori zborovanje ter pozdravlja polnoštevilno navzoče člane ter g. nadzornika Lichtenwallnerja, ki se je radevolje odzval našemu vabilu. Nadalje omenja veliko izgubo, ki je zadela slov. šolstvo s smrtjo ravnatelja Schreinerja. Potem preide na dnevni red. V nad eno uro trajajočem, zelo zanimivem in z drastičnimi primeri zaslojenem govoru poda pregled našega dela v minulem letu ter slika vse neizmerne težkoče, ki so spremljale tukajšnje učiteljsvo od prevzema pa do danes pri njegovem požrtvovalnem delu. Za bodočnost stavi tri zahteve: naše delo v šoli bodi i nadalje glavno delo, oblasti naj nas podpirajo, naša organizacija bodi vzor organizacij. Svoje predavanje obljubi priobčiti v stanovskem glasilu. Med predavanjem je došel iz Ljubljane tov. Jakob Dimnik, ki so ga zborovalci iskreno pozdravili. Nato izvaja g. nadzornik Lichtenwallner v daljšem govoru svoje misli o izvršenem delu v minulem letu ter izreče priznanje požrtvovalnosti učiteljsva. Tov. Hren poda nekaj misli o nedostatkih naše organizacije in se ozira na sledeče točke: Naloga vsake organizacije je dvojna, a) materijalna (zboljšanje gmotnega položaja, nuditi časne gmotne udobnosti, ščititi svoje člane v gmotnem in moralnem oziru), b) kulturna ali idealna (povzdigniti stanovsko zavest in skrbeti za strokovno in splošno naobrazbo svojih članov). Na podlagi teh točk navaja dokaze, ki napravljajo vsaj na zunaj pri nas vtis, da naša stanovska osrednja organizacija ni bila vedno na mestu, zlasti glede 1. točke. Prav tako nejasno je postopanje „Zaveze“ glede predpogojev za UJU, t. j. o združenju vsega slovenskega učiteljsva. Nato prebere resolucije — deloma izpopolnjene — katere je sprejelo učit. društvo za velikovski okraj na svojem občnem zboru enoglasno dne 13. marca t. l. Nanašajo se na Zavezo in predpogoje za ujedinjenje vsega jugosl. učiteljsva, kakor tudi na uredništvo našega stanovskega glasila. Sprejete so bile tudi pri našem društvu in se svoj čas priobčijo. Tov. Tomažič poroča o odborovi seji Zveze štajerskih slov. učit. društev, ki se je vršila o Vel. noči v Celju. Ker še obstoja v tej prehodni dobi, se sklene, da pristopi k njej tudi naše učit. društvo ter plača za vsakega člana letnine 2 K. Popoldne se je zbralo prav lepo število članov in članic pri skupnem sestanku v Podbrežju pri Balonu, kjer je v neprisiljeni zabavi slavilo obletnico.

+ **Učiteljsko društvo za celjski okraj** je imelo odborovo sejo dne 11. aprila t. l. v zbornici mestne osnovne šole v Celju. Glavna točka dnevnega reda je bil razgovor glede proslave 50-letnice učit. društva. Želji mnogih društvenikov, da bi se v ta namen priredil majniški izlet v bližnje okolice, se ni moglo ustreči, deloma radi prometnih ovir, deloma pa radi tega ne, ker ni bilo najti primernih prostorov. Po vsestranskem premišljevanju se določi slavnostno zborovanje na 20. majnika t. l. v risalnici mestne osnovne

šole v Celju. Na sporedu bo petje, deklamacija, slavnostni govor itd. Podrobnosti se objavijo pravočasno. — Ko so se še rešile nekatere stanovske zadeve, se sklene, zahtevati od vodstva Zaveze, da zavzema glede materijalnega vprašanja meščanskošolskega učiteljsva jasno stališče. Vodstvo Zaveze naj stori odločne korake, da bodo uvrščeni strok. učitelji za eno stopnjo višje, nego ljudskošolski učitelji, ravnatelji meščanskih šol pa naj bodo deležni vsaj tistih doklad, kakor jih dobivajo voditelji najvišje organizirane osnovne šole. Izgovarjanja na Beograd ne drže, ker je vendar Ljubljana v tem oziru kolikor toliko merodajna.

+ **Savinjsko učiteljsko društvo** se udeleži skupno s Saleškim in Celjskim učit. društvom v četrtek, 6. majnika izleta na goro Oljko. Vabim vse tovariše in tovarišice, da se udeležijo tega izleta, ki obeta biti vrlo prijeten, v čim največjem številu. Naše društvo se zbira ob pol 8. uri zjutraj pri Cimpermanu na Polzeli. Jedila s seboj! — Ivan Jakše, t. č. preds.

+ **Šaleško učiteljsko društvo** zboruje v četrtek, dne 6. maja t. l. ob 11. uri na gori Oljki (obenem majniški izlet tega društva). Apeliramo na stanovsko zavest vseh članov — posebno ker je izlet na goro Oljko res hvaležen — da se ga udeležimo brez jalovih izgovorov vsi in združimo prijetno s koristnim! Vabimo tudi tovarišice in tovariše od drugod — posebno iz Savinjske doline — da nas posetijo ta dan in se na ta način skupno pogovorimo o raznih zadevah našega stanu!

=====

Podpirajte „Jugoslovansko Matico!“

=====

Kronika.

= **Jezikovno vprašanje v šolah čehoslovaške republike.** V razpuščenem čehoslovaškem parlamentu je stavil dr. Kramar predlog, naj se uvede v vse šole v čehoslovaški republiki čehoslovaški jezik kot obvezen predmet. Večina je ta predlog odklonila, očitno, ker ni hotela izzvati nevolje nemškega prebivalstva. Vsa češka javnost pa je bila presenečena, ko je „Prager Tgbl.“ napram Kramarevemu predlogu preciziral nemško stališče takole: „Najsmotrenejša rešitev jezikovnega vprašanja bi bil zakon, ki bi odredil, da se mora vsakdo učiti obeh v deželi navadnih jezikov. Kdor ima potrebno železno voljo, da se ubrani nacionalne psihoze, bo z nami soglašal v mišljenju, da je bil predlog dr. Kramarev eden najboljših. Toda vlada in njene stranke so postale mahoma nežočuteče in so se bale izzvati, ako se sprejme ta predlog ogorčenje Nemcev. Toda ogorčali bi se morda samo oni Pranemci, ki ne morejo narodu nuditi ničesar boljšega, kakor obrabljene fraze iz predvojnih časov, Ostali Nemci, ki hočejo v resnici svojemu narodu stvarno pomagati, bi smatrali ta dr. Kramarev predlog za Nemcem prijazen, zakaj edino znanje češkega jezika je to, kar manjka Nemcem v tej državi, da se ne morejo uveljaviti tako v vsakem oziru, kakor bi bilo sicer mogoče.“

= **Upravna razdelitev naše države.** Ustavni načrt, o katerem ministrski svet razno razpravlja, predvideva naslednje razdelitve države: Cela Jugoslavija naj razpade na pokrajine, te na okruge in ti zopet na sreze (okraje). Pokrajini bi bilo 9, in sicer: 1. Slovenija s Prekmurjem; 2. Hrvatska-Slavonija z Medjimurjem; 3. Srem in Bačka; 4. Banat; 5. Bosna; 6. Črna gora, Hercegovina in Kotor z okolico; 7. Dalmacija; 8. Srbija; 9. Stara Srbija z Macedonijo.

= **Naš državni dolg.** Viseči dolgovi naše države znašajo: 1. 6 odst. boni v kronah in skupni svoti 239 milijonov kron; 2. 6 odst. boni v dinarjih 28 milijon. kron; 3. posojilo avstro-ogrsk. banke 300 mil. kron; 4. 20 odstotni odbitek pri markiranju kron 600 milijonov kron; 5. nepokriti dolg narodne banke 988 milijonov kron; vsega skupaj 2155 milijonov kron. — Stalni dolgovi: 1. Predvojni dolg Srbije 900 milijonov frankov, po sedanjem kursu 9 milijard kron; 2. vojni dolg Srbije 2 milijardi frankov ali 20 milijard kron; 3. ameriško posojilo Srbiji 12 mil. dolarjev, ali 3 milijarde kron; 4. ameriško posojilo državi SHS 55 mil. dolarjev, ali 8250 mil. kron; 5. angleško-francosko posojilo državi SHS 50 milijonov frankov, ali 500 milijonov kron; 6. angleško-francosko posojilo državi SHS 56 milijonov frankov, ali 560 milijonov kron; vsi stalni dolgovi skupaj 41.250 milijonov kron. — Ves državni dolg skupaj znaša 43.405 mil. kron.

= **Proučevanje jugoslovanskih razmer na vseučilišču države Minnesote v Ameriki.** Newyorški „Glas Naroda“ poroča, da so na vseučilišču države Minnesote ustanovili poseben oddelek, kjer se